

לעיונא: הערות ותמיהות*

פרשת בראשית

וגו', ובאלה לא אמר שיבואו אליו אלא שהוא יקח אותם, כי הבאים להנצל ולחיות להם זרע באים מאליהם, אבל הבאים להקריב עולות לא גזר שיבואו מעצמם להשחט, אבל לקחם נח, כי הצוואה של שבעה שבעה היתה כדי שיוכל נח להקריב מהן קרבן.

ודבריו תמוהים ביותר לענ"ד, שהרי הציווי על לקיחת הבהמות הטהורות נאמר לנח שבעה ימים בלבד קודם המבול כפי שמוכח מהמשך דברי הקב"ה שם (בפסוק ד), וכיצד יתכן שנח הצליח לצוד "שבעה שבעה" מכל מיני החיות והבהמות הטהורות שעל פני כדור הארץ במשך זמן מועט שכזה? וביותר קשה, שהרי הקב"ה ציווה אותו שם גם על לקיחת העופות הטהורים, ולפי דברי הרמב"ן הסברה נותנת שגם הם לא באו מעצמם אלא הוא היה צריך לצוד אותם בעצמו, וברור הדבר שזה היה קשה ומסובך הרבה יותר מלצוד את החיות והבהמות, וכיצד יתכן שגם אותם הוא הספיק לצוד במשך שבוע אחד בלבד? וגם אם נניח שהוא הצליח לעשות זאת בדרך נס עדיין קשה מאוד מדוע הקב"ה לא אמר לו את הציווי הזה זמן רב קודם לכן, ואז הוא היה יכול לעשות את כל זה ללא צורך בניסים? וצ"ע.

הרב אריה קופרמן

"וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל חַי" (בראשית ג כ)

מדוע חוה נקראה על שם הולדת הצאצאים 'אם כל חי', ואילו אדם נקרא על שם מוצאו מהאדמה 'אדם'?

* * *

"וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹהִים מִגֶּן עֵדֶן... וַיִּגְרֶשׂ אֶת הָאָדָם..." (בראשית ג, כד)

מה פשר הכפילות, הלא גירושין הם שילוחים, ולא גורש האדם אלא פעם אחת?

הרב חיים מצגר

* * *

"וּמִכָּל חַי הַחַי מִכָּל בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֵל הַתְּבִיא לְהַחִיית אֹתָהּ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִיוּ, מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן הַבְּהֵמָה לְמִינֵהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יְבִאוּ אֵלֶיךָ לְהַחִיית" (ו, יט-כ)

כתב הרמב"ן: "הודיענו כי מעצמם יבאו לפניו שנים שנים, ולא יצטרך הוא לצוד אותם בהרים ובאיים, והוא יביאם בתיבה אחרי כן... אחרי כן צוהו שיקח מכל הבהמה הטהורה שבעה שבעה (להלן ז, א-ב): "וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא אִתָּה וְכָל בְּיֹתֶךָ אֵל הַתְּבִיא... מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ"

* תשובות לשאלות הנ"ל והערות לגיליון הבא (ווישלח - בשלח) ניתן לשלוח לכתובת: w0583247462@gmail.com

פרשת נח

מדוע יש הפסק פרשה בין בראשית לנח
באמצע עניין דור המבול?

* * *

"וַאֲלֵה תולדת בני נח שם הם וַיִּפֹּת וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם
בָּנִים אַחֵר הַמִּבּוּל" (בראשית י א)

רוב האומות כתובות בשם פרטי בלשון
יחיד [גומר ומגוג וכו'], בני מצרים כתובים
בלשון רבים [לודים ענמים וכו'] וכן שנים
מבני יון [כתים ודודנים], ואילו רוב בני כנען
כתובים כשם אומה [היבוסי האמורי וכו'].

במה נשתנו אלו מאלו?

הרב חיים מצגר

* * *

חטא דור המבול וגזר דינם כתוב שלוש
פעמים:

[א]. "וַיְהִי כִּי הִחַל הָאָדָם לְרַב... וַיִּרְאוּ בְנֵי
הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם... וַיֹּאמְרוּ ה' לֹא יֵדוּן
רוּחֵי בָאָדָם לְעֵלָם..." (בראשית ו, א-ג)

[ב]. "וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ...
וַיִּנָּחַם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ... וַיֹּאמֶר ה'
אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם" (שם, ה-ז)

[ג]. "וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹקִים... וַיִּרְא
אֱלֹקִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה... וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים
לְנֹחַ קַזְּזָה כָּל בְּשָׂר בָּא לִפְנֵי" (שם יא-יג)

מה פשר השילוש?

פרשת לך לך

לצאנו לרעות בשדות אחרים? וצ"ע.

הרב אריה קופרמן

* * *

"וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֵךְ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֵךְ
אַבְרָהָם כִּי אַבְרָם הָמוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ" (בראשית יז ה)
"וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא
תִקְרָא אֶת שְׁמָה שְׂרִי כִּי שְׂרָה שְׁמָה" (שם טו)

באברהם 'ולא יקרא עוד' ואילו בשרה 'לא
תקרא', באברהם 'והיה שמך אברהם'
[עתיד] ואילו בשרה 'כי שרה שמה' [הווה].

מה מלמדנו?

הרב חיים מצגר

"וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכָם עַד אֵלוֹן
מוֹרָה וְהַפְּנִיעַנִי אֲזִי בְּאֶרֶץ" (יב, ז)

כתב הרד"ק: "זמה שאמר "אז בארץ", להודיע
מעשה האל ורצונו לאוהביו, כי אברם היה
עובר בארץ עם מקנה רב מאד, והיו רועים
במרעה הארץ בכל מקום שהיה עובר שם,
ובעלי מקומות המרעה לא היו אומרים לו
דבר, וזה היה דבר גדול ומעשה נס מאת האל,
והכיר אברם בזה כי היה מקיים לו האל מה
שייעדו האל בברכה".

ודבריו מרפסין איגרי - וכי אברהם לא
הקפיד על הגזל? וכיצד אם כן הוא הניח

פרשת וירא

**"וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין יִרְאֵת אֱלֹהִים
בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגוּנִי עַל דְּבַר אֲשֶׁר־תִּי" (כ, יא)**

יש לתמוה טובא על חששו זה של אברהם – שהרי כעת הוא כבר לא אותו אלמוני שהגיע למצרים לפני שלושים שנה נטול כל כוח ומעמד, אלא הוא הגיבור הגדול שניצח את ארבעת המלכים הגדולים, ואין שום ספק בכך ששמו ותהילתו של אברהם התפרסמו בכל האזור, וכפי שכותב רש"י לעיל (יד, יז), שבעקבות נצחונו הגדול של אברהם 'הושוו... כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין', והרמב"ן להלן בפרשת תולדות (כו, כט) כותב שזו הסיבה לכך שאבימלך ביקש לזנות עמו ברית – 'שהיה אברהם גדול מאד ורב כח, שהיו בביתו שלש מאות איש שולף חרב ולו בעלי ברית רבים, והוא גם בן חיל אשר לבו כלב האריה ורדף ארבעה מלכים גבורים מאד ונצחם, וכאשר ראו הצלחתו כי היא מאת האלהים פחד ממנו מלך פלשתים פן יכבוש ממנו מלכותו, ונקל זאת ממלחמת ארבעת המלכים... ולכן בא עמו בברית', ואם אבימלך 'פחד ממנו' אזי על אחת כמה וכמה שכל שאר אנשי גרר פחדו ממנו, ואם כן ברור הדבר שאף אחד בגרר לא היה מעז לגעת בו או באשתו לרעה, ומדוע אם כן שוב הוא 'הביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו' כאשר לכאורה אין כל סיבה לחשש שכזה? וצ"ע.

הרב אריה קופרמן

* * *

"וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם" (בראשית כב א)
מדוע ציווי ההקרבה נאמר בנבואה גמורה ואילו מניעת ההקרבה נאמרה על ידי מלאך?

הרב חיים מצגר

**"וַיִּסַּע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרְצָה הַנְּגֵב וַיֵּשֶׁב בֵּין קְדֵשׁ
וַבֵּין שׁוּר וַיִּגַּר בְּגֵרָר" (כ, א)**

כתב רש"י: "כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים נסע לו משם. דבר אחר, להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו". ומקורו בבראשית-רבה על אתר (נב, ג-ד).

יש לתמוה, מדוע נסע אברהם לארץ פלשתים דווקא והעמיד שוב את שרה בסכנה לולא שהצילם שוב הקב"ה בדרך נס, ומה מנע ממנו לשוב לאחד המקומות ששהה בהם בעבר ובהם לא נשקפה להם שום סכנה מפני איזה מלך עריץ? ובשלמא כאשר הוא ירד למצרים לא הייתה לו ברירה אחרת – שהרי בכל ארץ כנען היה רעב, אולם כעת מה הכריח אותו ללכת לארץ פלשתים דווקא?

והרד"ק כתב ש'אולי נסע משם לארץ פלשתים כדי לשכון בכל הארץ אשר נתן לו האל פעם בזה ופעם בזה כדי שיחזיק בכולה, כי ארץ פלשתים בכלל הארץ שנתן לו האל', אולם עדיין יש לעיין טובא האם היה מותר לאברהם לסכן את שרה לשם כך, ושמא כוונת הרד"ק היא שאברהם קיים בזה את מצות ה' "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" ושלוחי מצוה אינם ניזוקים, אולם אם כן קשה מדוע הוא ראה צורך לשקר ולומר על אשתו "אחותי היא", ואי נימא שהוא חשש שמא יגרום החטא כפי שמבאר הרד"ק לעיל (יב, יב), אם כן הדרא קושיא לדוכתא כיצד הוא הרשה לעצמו לסכן את שרה לשם כך? וצ"ע.

* * *

פרשת חיי שרה

”וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיְבָאָה יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ” וגו’
(כד, סז-סז)

יש לתמוה מדוע אברהם איננו מוזכר כאן כלל - והרי הוא זה ששלח את אליעזר למצוא אישה ליצחק? ותן דעתך לכך שיצחק ככל הנראה כלל לא היה מעורב בשליחותו של אליעזר שהרי הוא כלל לא מוזכר לעיל, והרי זה פלא שכאשר השליחות מסתיימת על הצד היותר טוב דווקא יצחק הוא זה שמוזכר ואילו אברהם נעלם מן התמונה לחלוטין? ואמנם יצחק פגש את אליעזר ורבקה בדרכם ומובן מדוע העבד סיפר לו "את כל הדברים אשר עשה", אולם עדיין יש להתפלא על כך שאברהם אינו מוזכר כאן כלל, ולכל הפחות היה הכתוב יכול לומר 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ואל אברהם אביו' וכיוצא בזה? וצ"ע.

הרב אריה קופרמן

מדוע יש רק הפסק 'סתומה' בין לידת רבקה לפטירת שרה ובין פטירת שרה לשליחות אליעזר?

הרב חיים מצגר

* * *

” וַתֹּאמֶר אֶל הָעֶבֶד מִי הָאִישׁ הַלֵּזָה הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לְקִרְאָתֵנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי” וגו’
(כד, סה)

הנה, לאורך כל הפרשה אליעזר מכנה את אברהם "אדוני" ואת יצחק "בן אדוני", ואם כן יש לתמוה מדוע כאן הוא מכנה את יצחק "אדוני"? והיה מקום לומר שהדבר נבע מכך שאברהם כתב 'שטר מתנה' ליצחק על "כל אשר לו" כלשון רש"י לעיל (פסוק לו), וממילא הוא נעשה אדונו של אליעזר, אולם לפי זה קשה מדוע רק כעת אליעזר מתייחס ליצחק כאדונו ולא קודם לכן - שהרי אברהם כתב את שטר המתנה ליצחק עוד קודם יציאתו של אליעזר לחרן? וצ"ע.

* * *

פרשת תולדות

”וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוֵּהוּ וַיֹּאמֶר לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת מְנַעַן, קוּם לֶךְ פְּדֵנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אַחִי אִמְךָ” (כח, א-ב)

יש לדקדק מפני מה אמר יצחק ליעקב "קום לך... ביתה בתואל אבי אמך" - והרי חז"ל מגלים לנו שבתואל מת כבר לפני שנים רבות כאשר אליעזר הגיע לשם כפי שכותב רש"י לעיל (כד, נה), ומדוע אם כן הזכירו יצחק? ובאמת רבקה בדבריה ליעקב (לעיל

יש לפנינו שיחה בין יצחק לעשיו, שכך הן פתיחות הדיבורים:

”וַיֹּאמֶר לְאָבִיו” ,”וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו” ,”וַיַּחְרַד יִצְחָק... וַיֹּאמֶר” ,”כִּשְׁמַע עֵשָׂו... וַיֹּאמֶר לְאָבִיו” ,”וַיֹּאמֶר [יצחק]” ,”וַיֹּאמֶר [עשיו]” ,”וַיֹּאמֶר [שוב עשיו]” ,”וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו” ,”וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל אָבִיו” ,”וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו”.

מה משמעות שינויי הפתיחות?

הרב חיים מצגר

שהיה בתואל אדם פחות מעלה ולא ירצה לבן שייחסו אותו האנשים רק לאבי אביו, ואם כן תמוה עוד יותר מפני מה יצחק כן הזכירו כאן, וצ"ע.

הרב אריה קופרמן

כו, מב-מג) כלל לא הזכירה אותו אלא רק את לבן, ובפרשת ויצא אנו רואים שגם יעקב לא הזכיר אותו בדבריו אל הרועים - שהרי הוא שאל אותם "הידעתם את לבן בן נחור", ובטעמו של דבר כתב הרמב"ן שם ש'יתכן

פרשת ויצא

לא, יז-כא)

מה פשר תיאור הבריחה הכפול, הלא יעקב ברח רק פעם אחת?!

הרב חיים מצגר

"וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת בְּנָיו וְאֶת נְשָׁיו עַל הַגְּמָלִים, וַיִּנְהַג אֶת כָּל מִקְנֵהוּ... וְלֶבֶן הָלַךְ... וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֵב לֶבֶן הָאֲרָמִי... וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת הַנָּהָר" (בראשית

מכתבים למערכת